

„Újabb bizarr, gyakran érdes,
de következetesen élvezetes utazás Christopher Moore édesen dementált elméjébe.”
Philadelphia Inquirer

„Vajon Moore képes megtalálni a humort a komor Van Goghban? Ha valaki, akkor ő igen.”
USA Today

„Művészettörténeti kutatóút, amely olyan,
mintha a tizenkilencedik század végi Párizs tánctermeit, pékségeit és bordélyait
járnánk végig egy vidámparkban.”
Arizona Republic

„Szívderítően pajkos hancúrozás.”
Washington Post Book World

A szerző eddig megjelent művei az Agave Könyvek gondozásában:

Biff evangéliuma

A leghülyébb angyal

Mocskos meló

Vérszívó démonok

Totál szívás

Csak egy harapás

Prérifarkas blues

A neccharisnyás papnő pajzán szigete

Christopher Moore
Te szent kék!

agave
könyvek

Christopher Moore: Sacré Bleu

Copyright © Christopher Moore, 2012

Hungarian translation © Pék Zoltán, 2013

A fordítás az alábbi kiadás alapján készült:

Christopher Moore: Sacré Bleu

HarperCollins, New York, 2012

Fordította: **Pék Zoltán**

ISBN: 978 61 5527 235 6

Agave Könyvek

Felelős kiadó: Varga Bálint, Meznerics Gergely

A borítót és a kötetet tervezte: Kuzskó Rajmund

Felelős szerkesztő: Csurgó Csaba

Szerkesztő: Bordás Veronika

Olvasószerkesztő: Balogh Béla

Korrektor: Horváth Krisztina

Készült: az Aduprint Kft. nyomdájában, Budapesten, 2013-ban

Felelős vezető: Tóth Béláné ügyvezető igazgató

Műfaj: humor

Christopher Moore
Te szent kék!

I. rész

SZENT KÉK

Úgy érzem, örök vándor vagyok, aki megy, csak megy,
amint számára rendelve van, és ha azt mondom magamnak,
hogy ez az út, ez a rendeltetés egyáltalán nem is létezik,
nagyon ésszerűnek és valóságosnak tűnik.

VINCENT VAN GOGH

1888. július 22.

(Dávid Katalin fordítása)

És az én saját munkám, amelyért kockára teszem az életemet,
és értelmem félig belepusztult.

VINCENT VAN GOGH

1890. július 23.

Előjáték kékben

Ez a történet a kék színről szól. Közben talán elkanyarodik és kitérőt tesz, elbújik és megtéveszt, végigvisz a szerelem, a történelem és az ihlet ösvényein, de végig a kékről szól.

Honnan tudjuk, hogy amikor a kékre gondolunk, amikor kimondjuk, hogy *kék*, ugyanarról a kékről beszélünk, mint bárki más?

A kéken nem lehet fogást találni.

Kék az ég, a tenger, egy isten szeme, egy ördög farka, egy születés, egy fojtogatás, egy szűz köpenye, egy majom ülepe. A pillangó, a madár, a buja vicc, a legszomorúbb dal, a legragyogóbb nap.

A kék agyafúrt, sikamlós, oldalvást surran a szobába, a kék egy minden hájjal megkent ravaszdi.

Ez a történet a kék színről szól, és a kék színhez hasonlóan semmi sem igaz körülötte. A kék a szépség, nem az igazság. Az „igazi kék” csak illúzió; egyszer ott van, aztán nincs. A kék mélységesen alattomos szín.

Még a mélykék is sekélyes.

Kék a dicsőség és a hatalom, egy hullám, egy részecske, egy vibráció, egy rezonancia, egy szellem, egy szenvedély, egy emlék, egy hiúság, egy metafora, egy álom.

A kék hasonlat.

A kék olyan, mint egy nő.

Egy

Varjak a búzamezön

Auvers, Franciaország, 1890 július

Aznap, amikor megölték, Vincent van Gogh találkozott egy cigányasszonnyal a kavicsos úton a fogadó előtt, ahol éppen megebédelt.

– Jó nagy kalap – mondta neki a cigányasszony.

Vincent megtorpant, és leemelte a festőállványt a válláról. Hátrtolta sárga szalmakalapját. Valóban jó nagy kalap volt.

– Igen, Madame – felelte. – Arra szolgál, hogy ne engedje a napot a szemembe sütni, amikor dolgozom.

Az öreg és megtört cigányasszony – aki nem volt annyira öreg és megtört, amilyennek mutatta magát, csak hát senki nem ad egy centime-et sem egy üde, megtörtlen koldusnak – umbrabarna szemét az Oise völgyének egére emelte: viharfelhők tornyosultak Pontoise cseréptetői felett. Aztán a festő lába elé köpött.

– Nincs is nap, hollandus. Esni fog az hamarost.

– Hát akkor majd az esőt nem engedi a szemembe esni. – Vincent alaposan megnézte a cigányasszony sárga kendőjét, amelynek szegélyére zöld indákat hímeztek. Kendője és tarka szoknyái szivárvánnyá összeolvadva omlottak alá, s a színorgiát a lenn rárakódott por tompította el. Talán inkább őt kellene megfesztenie. Mint Millet a kalászszedőket, csak világosabb árnyalatokkal. Az alak élesen kiválna a háttérként szolgáló mezőből.

– Monsieur Vincent – mondta egy fiatal lányhang. – Neki kellene látnia festeni, mielőtt ideér a vihar. – Adeline Ravoux, a fogadós lánya állt a fogadó ajtajában. A kéztartásából, ahogy a seprűt fogta, nem úgy tűnt, mintha seperni akarna, sokkal inkább úgy festett, mint aki bajkeverő cigányt akar elkergetni. A tizenhárom éves, szőke teremtés majd igazi szépséggé érik, most azonban még

fenségesen, szívszorítóan csúnyácska volt. Vincent már három arcképet festett róla azóta, hogy májusban megérkezett, a lány pedig egész idő alatt flörtölt vele, esetlenül, otrombán, ahogy a kismacska csapdossa a kilógó fonalat, mielőtt még megtanulja, hogy a hegyes kis karma bizony vért is fakaszthat. Bizonyára gyakorolt még csupán, hacsak a nyomorgó, meggyötört, félfülű festők hirtelen nem lettek népszerűek a fiatal lányok között.

Vincent elmosolyodott, bólintott Adeline-nek, fogta az állványt meg a vásznakat, és befordult a sarkon, a folyóval ellentétes irányba. A cigányasszony felvette léptei ritmusát, ahogy felfelé ügetett a dombon, el a téglából rakott kerítések mellett, az erdő és a falu feletti földek felé.

– Sajnálom, öreganyám, de egy fia felesleges sou-m sincs – mondta a cigányasszonynak.

– A kalap is megfelel – felelte az. – Maga meg visszamehet a szobájába, el a vihar elől, és lefesthet egy váza virágot.

– És mit kapok a kalapomért? Megmondja a jövőmet?

– Én nem olyan cigány vagyok – közölte a cigány.

– Akkor a kalapomért cserébe modellt áll nekem?

– Nem is olyanfajta cigány.

Vincent megállt a domboldalba vájt lépcső alján.

– Akkor milyen fajta cigány?– kérdezett rá.

– Olyan, akinek nagy sárga kalapra van szüksége – vihogott a cigányasszony, kivillantva mindhárom fogát.

Vincent elmosolyodott a gondolatra, hogy bárkinek is kellhet valamije. Levette a kalapot, és az öregasszony kezébe nyomta. Holnap vesz másikat a piacon. Legutóbbi levelébe Theo egy ötvenfrankost is dugott, és maradt még belőle valamennyi. Meg akarta... nem is, meg *kell*t festenie ezeket a viharfelhőket, mielőtt megszabadulnak terhüktől.

A cigányasszony megvizsgálta a kalapot. Vincent egy vörös hajszálat kicsipentette a szalmából, és a szoknyájába dugta. Aztán a kalapot a kendőjére húzta, és modellpózba állt, púpos háta hirtelen szálfegyenes lett.

– Hát nem gyönyörű?

- Virág kellene rá – töprengett Vincent, akinek csak a színeken járt az esze.
- Vagy talán egy kék szalag.
- A cigányasszony vigyorgott. Nem is, volt ott egy negyedik fog is, csak az előbb nem vette észre.
 - *Au revoir*, Madame. – Vincent fogta a vásznakát, és elindult felfelé a lépcsőn.
 - Festenem kell, amíg lehet. Nekem csak ez maradt.
 - Nem adom vissza a kalapot.
 - Isten áldja, öreganyám.
 - Mi történt a fülével, hollandus? Leharapta egy tüzes némbert?
 - Olyasmi. – A három lépcsősorból az első felénél járt.
 - Egy füllel nem fog az megelégedni. Menjen vissza a szobájába, és fessen ma inkább egy váza virágot.
 - Azt hittem, nem mond jövendőt.
 - Azt nem mondtam, hogy nem is látom a jövendőt – pontosított a cigányasszony. – Csak azt, hogy nem mondom.

„És mit kapok a kalapomért? Megmondja a jövőmet?”
Önarckép – Vincent van Gogh, 1887

Három földút kereszteződésénél állította fel a festőállványt. Előtte három búzamező terült el, mögötte egy kukoricás. Már majdnem befejezte a képet: aranyszín búza a dühös, kék-fekete ég alatt, amelyen viharfelhők kavarnak. Elefántcsontfeketébe mártotta az ecsetet, és felszálló varjúcsapatot festett, amely a mező közepéből emelkedett fordított tölcsér alakban a vászon jobb sarkáig – a perspektíva kedvéért, hogy a kép ne csak színekről szóljon, habár Párizsban sokan amellett érveltek, hogy a festés csak a színekről szól, semmi másról.

Odafestett még egy utolsó varjút, négy ecsetvonással érzékeltette a szárnyakat, aztán hátralépett. Valójában is voltak ott varjak, voltak hát, csak éppen kompozíciós szempontból nem megfelelő helyen. Az a néhány, amelyet látott, leszállt a búzamezőre, hogy menedéket keressen a vihar elől, csakúgy, mint a mezei munkások, akik szintén mind védett helyre húzódtak, amióta elkezdett festeni.

Csak azt fessd, amit látsz – intette a példaképe, Millet.

A képzelet teher egy festőnek – mondta neki Auguste Renoir. – *A festő kézműves, nem mesemondó. Azt fessd, amit látsz.*

Csak éppen azt nem mondták, arra nem figyelmeztették, hogy *mennyi mindent* láthat.

A háta mögül zörgést-susogást hallott. Ez több volt, mint a kukoricaszárak halk tapsa a szélben. Vincent hátrafordult, és látta, hogy egy görnyedt, apró alak lép ki a kukoricásból.

A Színember.

Vincent lélegzete elakadt, és egész testében megborzongott, minden izma megremegett. A teste elárulta: úgy reagált a kisemberre, mint kigyógyult kábítószeres a bukását okozó szer látványára.

– Elszöktél Saint-Rémyből – mondta a Színember. Különös akcentussal ejtette a szavakat, mintha meghatározhatatlan, tucatnyi rosszul beszélt nyelv elegyén szólalt volna meg. Csapott vállai alatt pókhas gömbölyödött, karja-lába túl vékony volt a törzséhez. Kis botjára támaszkodva úgy araszolt, akár egy sérült pók. Az arca széles, lapos és barna volt; a homloka kidudorodott, mintha az esőtől

akarná óvni fekete gombszemét. Széles orrának lyuka kitágult, ami Vincentet az öccsénél kapható japán nyomatokon lévő sintó démonokra emlékeztette. Az emberke keménykalapot és bőrmellényt viselt, rongyos vászoninget és nadrágot.

– Beteg voltam – mondta Vincent. – Nem szöktem. Dr. Gachet itt kezel.

– Tartozol nekem egy képpel. Elszöktél, és elvitted a képemet.

– Nincs magára szükségem. Theótól épp tegnap kaptam két tubus citromsárgát.

– A képet, hollandus, vagy nem adok több kéket.

– Elégettem. Elégettem a képet. Nem kell a kék.

A szél lesodorta Vincent képét az állványról. Az út keréknyomai között a fűre esett, színével felfelé. Vincent lehajolt, felvette, és amikor visszafordult, a Színember egy kis pisztolyt fogott rá.

– Nem égetted el, hollandus. Mondd meg, hol a kép, vagy lelőlek, és megkeresem magam.

– Van egy kép egy templomról a szobámban a fogadóban – mondta Vincent.

– A templom az életben nem kék, de én annak festettem. Beszélgetni akartam Istennel.

– Hazudsz! Voltam a fogadóban, és láttam a templomodat. Az nincs azon a képen.

Az első kövér esőcsepp a kisember kalapján koppant, és amikor felnézett, Vincent eltörte az ecsetét, elefántcsont-feketét fröccsentve a Színember arcába. A pisztoly elsült, és Vincent érezte, hogy kipréselődik belőle a levegő. A mellkasához kapott, és látta, hogy a Színember a földre dobja a fegyvert, és beleveti magát a kukoricásba, azt kántálva: – Nem, nem, nem!

Vincent hagyta a festményt és az állványt, a festékesdobozból kivett egy összenyomott tubust, a zsebébe dugta, majd mellkasára tapasztott kézzel eltántorgott a város fölött, a gerinc mentén futó úton. Egy mérföld után elért dr. Gachet házához. Összeesett, ahogy kinyitotta a vaskaput, majd talpra kecmergett, és elindult felfelé a teraszos kertet átszelő kőlépcsőn. Minden lépcsőfoknál szusszant egyet, a hús homokkőre támaszkodva gyűjtött erőt. Az ajtóhoz érve addig vacakolt a kilinccsel, míg Madame Gachet ajtót nem nyitott, és Vincent a karjaiba zuhant.

– Maga vérzik! – rémüldözött Madame Gachet.

Vincent a kezére nézett. Vörös volt. Nem, nem is vörös, inkább karmazsin. Egy kis barna és ibolya. A színekre nincs elég szó. A színeket meg kellene szabaddítani a szavak béklyóitól.

– Azt hiszem, karmazsin – mondta Vincent. – Ez az én művem. Az enyém.

Vincent levegő után kapkodva riadt fel. Theo ott volt. Az első vonattal ideutazott Párizsból, amikor Gachet doktor üzenetét megkapta.

– Nyugodj meg, Vincent – csitította Theo hollandul. – Miért ez? Miért így, bátyám? Azt hittem, ennél többre tartod magad.

– A kék! – ragadta meg öccse karját Vincent. – El kell rejtened, Theo. A kéket, amit Saint-Rémyből küldtem, a sötétet. Rejtsd el! Ne tudja senki, hogy nálad van! Véd meg tőle! A kisembertől!

– A festményt? – Theo könnyeket pislogott ki a szeméből. Szegény, eszelős, zseniális Vincent! Nem lehet megvigasztalni, nem és nem.

– Nem mutathatod meg senkinek, Theo. – Vincent megrándult a fájdalomtól, ahogy felült az ágyban.

– A képeidet mind kiállítják majd, Vincent. Mindenki látni fogja őket.

Vincent hanyatt dőlt és köhögött, hurutos, szaggatott köhögéssel. Keze karomként markolta a nadrágját.

– Add ide! Kérlek. A festéktubust.

Theo észrevett egy összenyomott bádogtubust az ágy melletti asztalkán, és Vincent kezébe adta.

– Tessék. Ezt kéred?

Vincent markába szorította, és a benne maradt kis ultramarinkéket az ujjára nyomta.

– Vincent... – Theo meg akarta fogni a bátyja kezét, de Vincent a mellkasát körülfogó fehér kötésre kente a kéket, majd hosszú, reszketeg sóhajjal megint hanyatt dőlt.

– Így akarok elmenni – suttozta. Aztán meghalt.

Kék közjáték 1.: Sacré Bleu

Szűz Mária köpenyének a színe kék. Szent kék. Nem mindig volt így, de a tizenharmadik századtól kezdve az egyház előírta, hogy a festményeken, freskókon, mozaikokon, színes üveglakokon, ikonokon és oltárképeken Mária köpenye kék színű legyen. Nem akármilyen kék, ultramarinkék, a legritkább és legdrágább szín a középkori festő palettáján, amelynek alapanyagául szolgáló ásvány értékesebb volt az aranyánál is. Furcsa módon a Szűz kultuszának kialakulása előtti ezeregyszáz évben nem történik említés az egyházi liturgiában a kék színről, egyetleneszer sem, mintha szándékosan kerültk volna. A 13. század előtt Szűz Mária köpenyét vörösre kellett színezni – a szent vér színére.

A középkori színkereskedők és kelmefestők, akik a Római Birodalom óta a vörösre gyúrtak, a kékhez viszont nem kerestek természetes forrást, alig-alig tudtak eleget tenni a Szűzzel társított új szín iránti hirtelen keresletnek. Próbálták megvesztegetni az üvegkészítőket a nagy székesegyházakban, hogy az ablakokban kékekkel ábrázolják az ördögöt, hátha így meg tudják változtatni a hívők gondolkodását, de Szűz Mária és a Sacré Bleu győzedelmeskedett.

Szűz Mária kultusza maga is talán az egyház ama erőfeszítéséből eredeztethető, hogy beolvassák az utolsó európai istennőimádó pogányokat is, akik között volt Venus római istennő néhány megmaradt híve, vagy az ő görög párjáié, Aphroditéé, valamint a germán Freyáié. Az ókorban nem társították a kék színt az istennőkhöz. A kék nekik nem is volt igazi szín, csak az éjszaka egy árnyalata, a fekete egy származéka.

Az ókori világban a kék a sötétség szülöttje volt.

Kettő

A nők jönnek és mennek

Párizs, 1890 júliusa

Lucien Lessard éppen a családi pékségben segített be a Montmartre-on, amikor megérkezett Vincent halálának híre. Egy eladó lány, aki Theo van Gogh galériája, a Boussod et Valadon közelében dolgozott, tért be a pékségbe ebédért, és kotytyantotta el a hírt olyan könnyedén, mintha az időjárásról fecsegne.

– Lelőtte magát. Odakinn a kukoricaföldön. Jaj, egy olyan bárányhúsos batyut is kérek.

Meglepődött, amikor Lucien megszéduült, és meg kellett kapaszkodnia a pultban.

– Sajnálom, Monsieur Lessard – mondta a lány. – Nem is tudtam, hogy ismeri.

Lucien egy legyintéssel elintézte a lány aggodalmát, és összeszedte magát. Huszonhét éves volt, vékony, arca gondosan borotvált, sötét hajzuhataga a homlokába lógott, sötétbarna szeme mintha kiszívta volna a fényt a helyiségből. – Együtt tanultunk. A barátom volt.

Lucien kényszeredetten a lányra mosolygott, majd a hat évvel idősebb nővérehez, Régine-hez fordult. Régine formás volt, magas arccsontú, szeme és haja ugyanolyan sötét, mint az öccséé. A pultnál dolgozott.

– Régine, el kell ugranom Henrihoz. – Már vette is le a kötenyét.

Régine bólintott és gyorsan elfordult. – Menj csak, menj. – A válla felett intett, és Lucien látta, hogy a könnyeit igyekszik titkolni. Nem Vincentnek szóltak, őt alig ismerte, hanem egy újabb örült festő halálának, ami Lessard-örökségnek számított.

Lucien megszorította nővére vállát, ahogy elsietett mellette. – Győződ egyedül?

– Menj csak.

Lucien a lisztet porolta le a nadrágjáról, miközben átsietett a téren a Montmartre széléhez. Kinézett Párizsra; a város ragyogott a déli napfényben. Keletre a Saint-Denis gyárainak fekete füstkígyói vetettek árnyakat az egész környékre; a Szajna ezüst-kék pengéként szelte ketté a várost. A sugárutak vibráltak a hőségtől, a nyüzsgéstől és a lóhúgy savas gőzétől. A látvány fölé magaslott a Montmartre, a Mártírok hegye: itt fejezték le a rómaiak Kr. u. 251-ben Szent Dénest, Párizs első püspökét, aki aztán végrehajtotta utolsó kanonikus csodatételét: felvette levágott fejét és pontosan oda vitte, ahol Lucien most állt, majd utoljára kinézve a városra azt gondolta: *Tudjátok, mi illene oda? Egy hatalmas vastorony. De persze én elvesztettem a fejem. Blöb.*

Azt mondják, a feje legurult egész addig, ahol ma az Avenue de Clichy fut. Lucien is elindult lefelé a kétszáznegyvenkét lépcsőn ugyanahhoz a sugárúthoz a Place Pigalle környékén, amely nyüzsgött a kávézóktól, bordélyoktól, kabaréktól és némely reggeleken a tér szökőkútja körül parádézó modellektől.

Lucien először Henri lakásához ment a rue de la Fontaine 21. szám alá. Senki nem nyitott ajtót. Arra gondolva, hogy Henri talán még nem tért magához az abszint és ópium társaságában töltött éjszaka után, Lucien megkérte a házmestert, hogy nyissa ki az ajtót, ám a festő nem volt odahaza.

– Két napja nem láttam a kis úriembert, Monsieur Lessard – mondta a házmester, egy kövérkés, csapott vállú asszony. Arcából hagymaszerű orr dudorodott ki, amelyet megpattant erek hálózta be. – Biztos az ördög seggét harapdálja most is.

– Ha hazajön, mondja meg neki, hogy kerestem – Lucien erősen remélte, hogy az asszony nem említi Henrinak az ördög seggét. Biztosan inspirálná, és biztosan nem alkotásra.

Következő állomás a sarkon túl a Moulin Rouge volt. A kabaré nap közben nem tartott nyitva, de Henri néha szerette a próbáló táncosokat skiccelni. Ma nem, a táncteremben sötét honolt. Lucien tovább kérdezősködött barátja után a Le Rat Mort étteremben, ahol a festő néha vacsorázott, majd több kávézóban az Avenue de Clichyn, de aztán feladta, és elindult a bordélyok felé. A rue d'Amboise-n álló bordély szalonjában egy vörös negligét viselő lány szundikált

egy bársonydíványon. – Á, igen, járt itt két, nem is, három napja. Nem emlékszem pontosan – mondta, amikor Lucien belépett. – Sötét van odakint? Egyszer meg akar dugni, másszor megkefélni a hajamat, aztán teát főzni nekem, és közben egyfolytában nyakalja az abszintot vagy a konyakot... az ember lányának személyi titkár kell, hogy követni tudja a hangulatait. Ez elvileg egyszerű munka kellene hogy legyen, Monsieur. Amikor tegnap felébredtem, a lábkörmömet festette.

– Hát, remek festő – mondta Lucien, mintha ezzel csillapíthatná a lány ingerültségét. A lábára pillantott, de a szajha fekete harisnyát viselt. – Biztosan csodás lett.

– Igen, nagyon szép, csakhogy olajfestéket használt. Azt mondta, három napig a levegőben kell tartanom a lábomat, amíg megszárad. Felajánlotta, hogy segít ebben. Nagy zsvivány az!

– És hol találhatnám meg?

– Fent van Mireille-el. Ő a kedvence, mert csak ő kisebb nála. Felmegy a lépcsőn, és a második vagy harmadik ajtó. Nem tudom pontosan, hallgatózzék be. Azok ketten úgy röhögnek, mint a majmok. Förtelmes.

– *Merci*, Mademoiselle – mondta Lucien.

És valóban, odafent a harmadik ajtó mögül nevetést hallott, amit egy nő ritmikus csaholása központosított.

Lucien kopogott az ajtón. – Henri! Lucien vagyok.

Bentről egy férfihang szólt ki: – Hagyj békén, a zöld tündért lovagolom.

Aztán egy női hang, még mindig nevetve: – Nem is igaz!

– Nem? Akkor engem átverték! Képzeld, Lucien, egy teljesen más képzeletbeli lényt lovagolok. Madame, dolgom végeztével számítok a teljes kárpótlásra.

– Henri, tudnod kell valamit. – Lucien úgy gondolta, egy barát halálhírét nem egy bordélyház ajtaján bekiabálva illik közölni.

– Majd ha a dolgom...

– A maga dolga elvégeztetett – vihogott Mireille.

– Valóban. Egy pillanat, Lucien.

Az ajtó hirtelen kitérült, Lucien pedig hátraugrott, neki a korlátnak, és kis híján lebucskázott a szalonba.

– *Bonjour!* – köszöntötte Henri-Marie-Raymond de Toulouse-Lautrec-Monfa gróf meglehetősen meztelenül.

– A cvikker kefézés közben is rajtad van? – csodálkozott Lucien. Valóban, ott virított Henri orrán, amely Lucien szegycsontjának vonalában magasodott.

– Művész vagyok, Monsieur. Szalasszam el az ihlet pillanatát gyenge látásom miatt?

– És a kalapod? – Henri fején ugyanis a keménykalapja is ott díszelgett.

– Ez a kedvenc kalapom.

– Ezt igazolhatom – mondta Mireille, aki harisnyájától eltekintve meztelen volt. Lecsusszant az ágyról, odacaplatott Henrihoz, kikapta a szivart a szájából, aztán elcsámpázott a mosdótálhoz. Úgy pöfékelt, akár egy apró, mályvacukor lokomotív. – Imádja azt a kibaszott kalapot.

– *Bonjour*, Mademoiselle – mondta Lucien udvariasan, noha közben Toulouse-Lautrec válla fölött kukucskálva figyelte, ahogy a szajha mosdik.

– Hát nem csodás néMBER? – kérdezte Henri, követve Lucien tekintetét.

Lucien most ébredt rá, hogy közben belépett az ajtónyílásba, és igencsak közel áll pucér barátjához.

– Henri, kérlek, húzd fel a nadrágod!

– Ne kiabálj velem, Lucien. Iderohansz hajnal hasadtakor...

– Dél van.

– Dél hasadtakor, és elrángatsz a munkám mellől...

– Az én munkám – kotyogott közbe Mireille.

– A tanulmányom mellől és...

– Vincent van Gogh meghalt – fojtotta bele a szót Lucien.

– Ó. – Henri ujsa, amelyet a nyomaték kedvéért a levegőbe emelt, lehanyatlott. – Akkor tényleg jobb, ha nadrágot húzok.

– Igen, jobb. Odalent megvárlak.

A festő arcát látva Lucien rádöbrent: noha nem akarta, ugyanazt csinálta Henrival, mint a boltoslány vele. Kinyitott egy csapóajtót a világban, amelyen át Vincent lepottyant.

Lucien nyugtalanul várakozott a szajhák között. Ebben a napszakban csak három tartózkodott a szalonban (esténként talán harmincat is tartott a ház), mind egymás mellett ült egy nagy kerek díványon. A férfi úgy vélte, udvariatlanság lenne nem a közelükben leülni.

– *Bonjour* – telepedett le. A vörös neglizsés lány, aki korábban útba igazította, nem volt itt, talán egy vendéget szórakoztatott odafent. Ez a három nő ismeretlennek tűnt. Kettő idősebbek voltak nála, kicsit kirottozta őket az idő, mind-egyik a vörös meghatározhatatlan, de kimondottan természetellenes árnyalatára festette a haját. A harmadik fiatalabb volt, de igen dundi és szőke. A feje tetején csomóba fogott hajával meg a nagy és vörös szájával, amely köré a meglepődés valószínűtlen ránca vont árkot, bohócra emlékeztetett. Lucien egyikükből sem nézte ki, hogy bárkin meg tudnának lepődni.

– A barátomat várom.

– Ismerem magát – mondta a dundi szőke. – Maga Monsieur Lessard, a pék.

– A festő – javította ki Lucien. *A fenébe!* Henri hozta ide két éve, amikor egy gyötrelmes szakítás kínjait nyögte, és noha a brandy, abszint, ópium és kétségbeesés misztikus ködén át Lucien semmire nem emlékezett, ezek szerint megismerkedett ezzel a dundi bohóclánnyal.

– Ja, festő – mondta a szőke. – De pékként dolgozik, nem?

– Csak a múlt hónapban eladtam két képet – közölte Lucien a miheztartás végett.

– Csak tegnap éjjel leszoptam két bankárt – replikázott a lotyó. – Akkor most már üzletember vagyok, nem igaz?

Az egyik idősebb könyökkel vállba vágta a szőkéét, és megrovón rázta a fejét.

– Elnézést. Nem akar munkáról beszélni, értjük. Túltette magát azon a lányon, aki miatt sírt? Hogy is hívták? Josephine? Jeanne? Egész éjjel a nevét kiabálta.

– Juliette – mondta Lucien. *Mit csinál már Henri? Csak fel kell öltöznie, nem megfesteri az egész jelenetet.*

– Tényleg, Juliette. Túltette magát a ribin?

Újabb könyök, ezúttal a másik lotyótól a dundi bordái közé.

– Aú! Hülye picca! Én csak beszélgetek.

– Jól vagyok – mondta Lucien. Nem volt jól. Sőt most még kevésbé volt jól, belegondolva, hogy ennek az otromba fenevadnak a testén keresett vigaszt.

– Hölgyeim – szólalt meg Toulouse-Lautrec a lépcsőről. – Látom, megismerkedtek Monsieur Lucien Lessard montmartre-i festővel. – A sétatálcájával kopogott lefelé, minden fokon megállva. A lába néha a szokásosnál is jobban fájt, például egy tivornya után.

– Járt már itt – mondta a dundi bohóc.

Henri észrevehette a riadalmat Lucien arcán, mert azt mondta: – Nyugalom, barátom. Túl részeg és szomorú voltál, hogy élhetnél volna a hölgyek bájaival. Olyan tiszta és szűzies vagy, mint amikor megszülettél.

– Én nem...

– Semmiség – legyintett Henri. – A védelmeződ maradok. Elnézést a kése-delemért, a cipőm a jelek szerint meglépett az éjszaka folyamán, kölcsönkérni kényszerültem egy párat. – A lépcső aljára érve felhúzta a nadrágját, megmutatva egy magas sarkú, gombos női cipőt, elég nagyot a női divathoz képest. Mert noha Henri alacsony volt, csak a lábszára maradt rövid egy gyermekkori sérülés miatt (és mert a szülei unokatestvérek voltak), minden más tekintetben férfias méretei voltak.

– Az az én cipőm – mondta a dundi szőke.

– Ah, valóban. Megbeszéltem a madámmal. Mehetünk, Lucien? Azt hiszem, ideje ebédelni. Talán napok óta nem ettem. – Megbillentette kalapját a szajhák-nak. – *Adieu*, hölgyeim, *adieu*.

Henri a magas sarkúban kissé inogva megindult. Lucien a barátjával együtt átvágott az előtéren, és kilépett a ragyogó napsütésbe.

– Tudod, Lucien, nekem nehezemre esik ellenszenvet érezni bármilyen szajha iránt, de az a szőke, a Pimasz Marie kiprovokálta a nemtetszésemet.

– Ezért loptad el a cipőjét?

– Nem tettem ilyesmit. Szegény teremtés próbál előrejutni...

– Látom a saját cipődet a nadrágod derekába dugva hátul, a kabátod alatt.

– Dehogyan látod. Az a púpom, királyi vérvonalam szerencsétlen következménye.

Ahogy leléptek a padkáról, hogy átkeljenek az utcán, egy cipő esett ki Henri kabátja alól és koppant a macskaköveken.

– Szemtelen volt veled, Lucien – magyarázta. – Ezt nem tűrhetem. Hívj meg egy italtra, és meséld el, mi történt szegény Vincenttel.

– Azt mondtad, napok óta nem ettél.

– Akkor ebédre hívj meg.

„Túltette magát a ribin?”

Különszoba a „Döglött Patkány”-ban – Henri Toulouse-Lautrec, 1899

A Döglött Patkány ablakánál ebédeltek, és a nyári ruhás, vidám járókelőket figyelték, miközben Toulouse-Lautrec próbálta visszatartani az újabb hányást.

– Egy konyak talán megnyugtatná a gyomrod – vélte Lucien.

– Remek ötlet. De attól félek, Pimasz Marie cipőjének lóttak.

– *C'est la vie.*

– Vincent halála kavargatta fel a gyomromat.

– Érthető. – Lucien úgy gondolta, ő is viszontlátta volna a lakomát, ha egy barátja halála feletti döbbenet háromnapnyi és -éjszakai dőzsölést tetézne. Mindketten Vincenttel együtt jártak Cormon stúdiójába, mellette festettek, vele ittak, nevettek és vitatkoztak színelméleteken a montmartre-i kávézóknban. Sőt, Henri egyszer párbajra hívott egy férfit, aki Vincent műveit becsmérelte, és talán meg is ölte volna, ha nem túl részeg a küzdelemhez.

Lucien folytatta: – Éppen a múlt héten jártam Theo galériájában. Theo azt mesélte, hogy Vincent úgy fest, mintha az ördög bújt volna belé. Hogy Auvers tetszik neki, jól halad a munkával. Még dr. Gachet is gyógyultnak nyilvánította az arles-i összeroppanás után.

– Kedveltem a színekkel kapcsolatos nézeteit és az ecsetkezelését, de az érzelmi töltése nekem mindig sok volt. Talán ha lett volna pénze többet inni.

– Én nem hinném, hogy az segített volna rajta, Henri. De ha jól haladt a munkával, és Theo fedezte a költségeit, akkor miért...?

– Egy nő lesz – szögezte le Toulouse-Lautrec. – Ha elég idő telik el, hogy a látogatásunk ne legyen illetlen, beugrunk Theo galériájába és megnézzük Vincent utolsó képeit. Fogadok, hogy egy nő van a dologban. Egy férfi csak a szíve miatt öli meg magát, ahogy azt nyilván te is tudod.

Lucien mellkasába fájdalom nyilallt a saját emlékeitől és a szenvedő Vincent iránti együttérzéstől. Igen, ő aztán tudja. Sóhajtott és kibámult az ablakon. – Tudod, Renoir mindig azt mondogatta, hogy minden nő egy és ugyanaz. Egy ideál.

– Képtelen vagy úgy beszélgetni, hogy ne hozakodj elő az impresszionisták között töltött gyerekkoroddal, mi?

Lucien a barátja felé fordult és vigyorgott. – Ahogy te sem bírod sose megállni, hogy ne említsd meg, hogy grófnak születettél és kastélyban nevelkedtél.

– Mind a történetünk rabjai vagyunk. Én csak azt mondom, hogy ha megvargatjuk van Gogh történetét, egy nőt találunk az őt gyötrő kór mélyén.

Lucien megborzongott, mintha le tudná rázni a beszélgetésről az emlékeket és a mélabút, ahogy a kutya magáról a vizet. – Nézd, Henri, van Gogh ambiciózus festő volt, tehetséges, de lelkileg instabil. Festettél vele? Ette a festéket. Én nagyban igyekszem eltalálni egy *moulin* színét, odanézek, és fél tubus buzérvörös van a fogain.

– Vincent szerette a finom vöröset – vigyorgott Henri.

– Monsieur, maga rettenetes alak.

– Én csak egyetértek veled...

Toulouse-Lautrec elhallgatott, felpattant, és kifelé meredt az ablakon, el Lucien válla felett.

– Emlékszel, amikor arra intettél, hogy maradjak távol Carmentól? – tette a kezét Lucien vállára. – Azt mondtad, akármit is érzek, amiért elengedem, az a legjobb nekem. Ezt mondtad.

– Mi az? – Lucien a nyakát tekergetve kereste, hogy mit néz Henri, és megpillantott egy szoknyát... nem is, egy nőt az utcán levendulakék ruhában, ahhoz passzoló napernyővel és kalappal. Egy gyönyörű, sötét hajú nőt, akinek kábítóan kék volt a szeme.

– Hagyd elmenni – mondta Henri.

A következő pillanatban Lucien felpattant, és már rohant kifelé.

– Juliette! Juliette!

Toulouse-Lautrec figyelte, ahogy barátja a nőhöz szalad, majd megtorpan előtte, mintha nem tudná, mihez kezdjen. A nő arca felderült a férfi láttán, leejtette napernyőjét, átkarolta a nyakát és kis híján a karjaiba vetve magát megcsókolta.

A pincér, akit előcsalt a konyhából az ajtócsapódás, odalépett Henri mellé az ablakhoz.

– *Oh, là là*, a barátja szép kis halat fogott, Monsieur.

– És attól félek, hamarosan nehéz lesz a barátjának maradni.

– Á, talán vetélytársa is akadt. – A pincér a sugárút túloldalára mutatott, ahol a fogatok és járókelők között egy alacsony, görnyedt ember barna öltönyben és keménykalapban Lucient és a lányt figyelte, szemében olyan csillogással, amit Henri csakis kiéhezettnek tudott nevezni.

Három

A Montmartre birkózó kutyái

Párizs, 1873

„Finom teremtés fehér ruhában, melynek buggyos volt az ujjá
és nagy ultramarin bokréták díszeltek a ruha elején és a kézelőjén.”

A birta – Pierre-Auguste Renoir, 1876

Lucien Lessard tízéves volt, amikor a szent kék megbűvölte. Apró bűvölet volt, de a birodalmat elárasztó vihar is egyetlen esőcseppel kezdődik, és később az ember csak arra emlékszik, hogy egy kis nedvességet érzett az arcán, és hogy arra gondolt: *talán madár?*

– Talán madár? – kérdezte az apját Lucien.

Père Lessard a pékség hátsó helyiségében a dagasztóasztal felett állt, és min-tákat rajzolt a lisztbe az ecsettel olya lelkesen, hogy fehér alkarja nagy havas sonkának látszott.

– Vitorlás hajó – felelte.

Lucien előbb erre, majd arra billentette a fejét. – Á, igen, már látom. – De-hogy látta.

Az apja meggörnyedt, és hirtelen kimerültnak látszott. – Dehogyan látod. Nem művész vagyok, Lucien, hanem pék. Apám is pék volt, és az ő apja is. A családunk kétszáz éve eteti az embereket itt a dombon. Egész életemben az élesztőt szagol-tam és a lisztport szívtam be. A családunk és barátaink egy nap sem maradtak éhen, még háború idején sem. A kenyér az életem, fiam, és mire meghalok, egymillió veknit megsütök.

– Igen, papa – mondta Lucien. Látta már apját búskomornak, általában pirka-dat előtt, mint most, amikor az első vekniket várták a kemencéből. Megpaskolta apja karját, mert tudta, a kenyér hamarosan megsül, és a pékség nyüzsgése nem hagy időt madárnak látszó hajókon búsulni.

– Odaadnám az egész mindenséget – borongott Père Lessard –, ha úgy meg tudnám ragadni a víz színeit, mint Monet barátunk, vagy úgy megfesteni az örömet egy fiatal lány mosolyában, mint Renoir. Érted, miről beszélek?

– Igen, papa – felel Lucien. Halvány fogalma sem volt.

– Megint a mániájáról kárál? – suhant be anyja a boltból, ahol eddig a süte-ményeket rendezgette kosarakba. Zömök, széles ülepű asszony volt, aki a haját laza *chignon*-ban viselte, amelyből fürtcsápok lógtak le – vagy fáradtság, vagy menekülési vágy jelei. Jókora testével úgy siklott a boltban, akárha valcert járna, ajkán kába mosoly derengett, szemében bosszús szikra fénylett. Mère Lessard lényegében kába és bosszús lencséken keresztül szemlélte a világot. – Odakint már várnak, és a kenyérre várnak, nem arra a festékfoltra, amiről adomázol.

Père Lessard átkarolta Lucien vállát. – Ígérd meg nekem, fiam, hogy nagy festő leszel, és hogy nem hagyod, hogy egy rosszindulatú hárpia tönkregye az életedet, mint ahogy én hagytam.

– Egy gyönyörű és rosszindulatú hárpia – pontosított anya.

– Hogyne, *mon chère*, de a szépségtől nem kell óva intenem, nem igaz?

– Attól intsd óva, hogy festékfoltos csavargókat pátyolgasson.

– Bocsássuk meg a Madame-nak a tudatlanságát, Lucien. Asszonynép, nincs meg benne az adottság, hogy méltányolni tudja a művészetet, de egy nap még megéri, hogy festő barátaim bizony nagy emberek, és sajnálni fogja bántó szavait.

Lucien szülei néha ezt csinálták: rajta keresztül beszéltek egymáshoz, mintha ő üres cső lenne, amely tompítja szavaik nyers tónusát és hangzását. Megtanulta, hogy ilyenkor az a legjobb, ha egy távoli, semleges pontot bámul a falon, és oda sem figyel, amíg egyikük egy unalmas záróstrófát nem mond, lezárva egész beszélgetést.

Anya a levegőbe szimatolt, amelyet megült a sült kenyér illata, és hümmögött: – Még van pár perc. Monsieur, vigye ki a fiát megnézni a napkeltét. Ha festőt csinál belőle, soha többet nem ébred olyan korán, hogy lássa. – Azzal eltáncolt a súlyos faasztal mellett, fel a lépcsőn a családi lakrészbe.

Lucien meg az apja kisurrantak a rue Norvins 6. szám oldalsó ajtaján, kiosontak az épületek között, el a várakozó vevők háta mögött, át a Place du Tertre-n, hogy lenézhessenek az egész városra.

A Montmartre négyszáz láb magasra emelkedett Párizs északi vége fölé. Több száz éven át egy falucska volt csupán a városfalakon kívül, ám ahogy a falak kijebb szorultak, majd lebontották őket a sugárutak kedvéért, a Montmartre a világ egyik legnagyobb városon belüli falucskája lett. Ha Párizsban tengődtél művészként, a Montmartre-on éheztél, és Père Lessard volt az, aki nem hagyott éhen halni.

Père Lessard egy kis pipát húzott elő a kötényzsebéből, gyufával meggyújtotta, majd kezét fia vállára téve megállt, ahogy hetente hat reggel, és pőfékelve figyelte a hajnalfényben rózsaszínre piruló várost.

Ez volt Lucien kedvenc napszaka, amikor a munka zömét már elvégezték, de az iskola még nem kezdődött el, és apja úgy beszélt vele, mintha ő lenne az

egyetlen ember a világon. Elképzelte, hogy ő a fiatal Mózes, a Kiválasztott, apja pipája az égő csipkebokor, csak hát ő egy alacsony, francia, katolikus Mózes volt, aki egy szót sem értett a bokor héber beszédéből.

– Odanézz, látni a Louvre-t – mutatta Père Lessard. – Tudtad, hogy mielőtt Haussmann átalakította Párizst, a Louvre udvarán összetakolt bódék álltak, ahol munkások meg a családjaik laktak? Monsieur Renoir ott nőtt fel.

– Tudom – mondta Lucien, aki buzgón bizonyítani akarta, mennyire felnőtt már. – Mesélte, hogy gyerekkorában Amália királynő őreit viccelte meg. – Lucien jobban ismerte Monsieur Renoirt, mint apja többi festő barátját, mivel Renoir belement, hogy kenyérért, kávéért és tésztaért cserébe rajzolni tanítsa őt. Azonban az együtt töltött idő dacára Renoir mintha nem kedvelte volna őt. Lucien úgy gondolta, a szifilisz miatt lehet.

Ez a második órán került szóba, amikor Lucien azon búsongott, hogy nem elég okos ahhoz, hogy művész legyen.

– A művészet nem a gondolkodásról szól, Lucien – torkolta le Renoir. – Hanem a kezed ügyességéről. Én nem vagyok entellektüel, nincs fantáziám. Azt festem, amit látok. Egy ember keze többet elmond, mint a beszéde.

– De a maga keze kicsi, Monsieur – mondta Lucien. Renoir tényleg nagyon vézna ember volt. Madame Jacob, akié a *crémérie* volt a tér túlsó felén, állandóan arra próbálta rábeszélni, hogy vegye el az egyik lányát, az majd felhizlalja, nem hagyja, hogy saját háztartási kétbalkezessége áldozata legyen.

– Mit akarsz ezzel mondani? – förmedt rá Renoir.

– Semmit – felelte Lucien.

– A te kezed is kicsi.

– De én csak kilencéves vagyok – védekezett Lucien, aki annyi volt akkor.

– Ezért nem szeretnek téged az emberek, Lucien – korholta Renoir. – Biztos azért van kis kezed, mert szifiliszos vagy.

Lucien nem tudta, mi az a szifilisz, de attól félt, hogy nem lehet miatta festő.

– Nincs szifiliszed – nyugtatta meg apa. – Szép erős a kezed a dagasztástól. Nagy festő leszel.

– Szerintem Monsieur Renoir nem hiszi, hogy nagy festő leszek. Azt mondja, egyszerű vagyok.

– Neki az egyszerűség erény. Neked nem mondta, hogy szereti az egyszerű nőket?

– Szerintem nem erényes egyszerűre gondol. Szerintem buta egyszerűre.

Nem sokkal azután, hogy Renoir elvállalta a fiú okítását, Père Lessard elvitte a fiát Monsieur Tanguy festékboltjába a Place Pigalle-on, és vett neki egy rajztablát, ceruzákat, egy vöröskrétát és pár rajzszenet. Aztán egy lóvontatású omnibusz tetején elmentek a Louvre-ba festményeket nézni, hogy Luciennek legyen viszonyítási alapja a művészi karrier elkezdéséhez.

– Sok képet festettek a Szentanyáról – állapította meg Lucien –, de mind más.

– A Szentanyának sok arca van, de a kék köpenyéről megismered. Azt mondják, ő minden nő lelke.

– Nézd, azon meztelen és a Kisjézusnak szárnyai vannak!

– Az nem a Szentanya, az Venus, és nem a Kisjézus, hanem Cupido, a római szerelemisten.

– Akkor Venusban is a Szentanya szelleme van?

– Nem, ő pogány mítosz.

– És mamán? Benne a Szentanya lelke van?

– Nem, Lucien, anyád is pogány mítosz. Gyere, nézzünk birkózós képeket.

A Montmartre szélén állva Lucien most azt nézte, ahogy apja a hajnalhasadtát figyeli a horizonton, amely a Szajná t fényes, rézszín szalaggá színezte. Apja szemében sóvárgó mosoly játszott.

– Te miért nem festesz, papa? Majd én csinálom a kenyeret.

– A rekeszek túl nehezek neked. És a felső kemencét nem éred fel. Én meg túl öreg vagyok már tanulni. Ha neki is állnék, titokban kellene csinálnom, mert a festő barátaim ugratnának. Különben is túl öreg vagyok elkezdni, sosem lennék már elég jó.

– Ha titokban csinálod, miért kellene, hogy jó legyél?

– Hogy akarsz bármit is megtanulni, ha állandóan feleselsz, Lucien? Gyere, ki kell venni a vekniket. – Cipője sarkán kiverte a pipáját, majd játékosan fejbe kólintotta Lucient, és elindultak a téren át dolgozni.

A pékség körül megszorodott a tömeg, szolgáltók és feleségek, fiatal lányok és öregemberek, házmesterek, kávézótulajdonosok és gyári munkások vártak

egy-egy veknire az ebédjükhöz, egy-egy lotyó, táncoslány, zongorista ugrott be reggeliért, akik meg hazafele tartottak a késő éjjeli munka után. Repkedett a sok *bonjour* és szállt a pletyka, ahogy a frissen sült kenyér illata megtöltötte a levegőt.

Lucien a csoport szélén kiszúrta Camille Pissarrót, és odaszaladt hozzá.

– Monsieur! – torpant meg tisztos távolságra, legyűrve a késztetést, hogy kitarja a karját, hogy a festő felkaphassa és durván megpusztilhassa. Pissarrót kedvelte leginkább apja művész barátai közül. Kopasz, sasorrú zsidó volt, bozótszerű korszakállá már öszült; teoretikus és anarchista volt, aki dallamos karibi akcentussal beszélt a franciát, az egyik percben hevesen vitatkozott a barátaival a pékségben vagy egy kávézóban, a másokban az utolsó *sou*-ját nekik adta kenyérré, szénre vagy festékre.

Volt egy Lucien korú fia, akinek szintén Lucien volt a neve (mégsem keverték össze őket, ha játszottak, és ennek okát hamarosan megtudjuk), meg egy lánya, Jeanne-Rachel (más néven Minette), aki egy évvel fiatalabb volt nála. Minette csinos, kicsi, törékeny teremtés volt, és úgy el tudott hajítani egy követ, mint bármelyik fiú. Olyan mélységes szerelmet ébresztett Lucienben, hogy alig kapott levegőt, annyira szerette volna meghúzni a lány haját, és a világ előtt magáénak nyilvánítani drága tetűit. Lucien elég biztos volt benne, hogy egy napon majd feleségül veszi, már ha ki lehet tanítani rosszhiszeműségre, hogy úgy tegye tönkre az életét, ahogy azt kell. De ő ma nem jött az apjával.

– Patkányfogó! – rikkantotta Pissarro, és Lucien tisztestávolság-stratégiájára fittyet hányva fél kézzel felkapta a fiút, és könyörtelenül szakáll-tűpárnás csókot cuppantott Lucien mindkét orcájára, majd visszapottyantotta a földre.

– Nézze, Monsieur, sorban állnak, hogy megtudják, ki nyerte meg a képét.

– Szerintem apád kenyeréért jöttek – mondta Pissarro. Melegen megrázta Père Lessard kezét, aki éppen méltatni akarta barátja festészetének erényeit és becsmérlni a Szalon mélységes tudatlanságát, amiért elutasítja a munkáit, amikor belülről kopogtak az üvegen. Mindenki odafordult és látta, hogy Mère Lessard lenget egy *demitasse* kanalat, akár egy piciny csatabárdot. Ékesszólón felvont szemöldöke azt üzenete, a veknik kisültek, tőle apa csatangolhat, ha akar, tőle a kenyér odaéghet, de egyszer úgyis kell aludnia, és ne lepődjön meg, ha minimum holtan ébred, mert egy kiskanál állt az agyába a fülén vagy az orrlyukán keresztül.

– Egy pillanat, barátom – mentegetőzött Lessard. – A kenyér. – Vállat vont és befordult sarkon.

– Rajzolk – dicsekedett Lucien. – Monsieur Renoir tanít, hogy azt rajzoljam, amit látok.

– Mutasd meg – kérte Pissarro.

Lucien már rohant is, hátra a sikátorba, be a hátsó ajtón, át a pékségen, fel a lépcsőn, majd vissza a vázlatfüzettel, mielőtt Pissarro meg tudta volna tömni a pipáját.

– Látja? – adta a vázlatfüzetet a festő kezébe. – Ez két kutya, amit tegnap láttam a Maquis-ban verekedni.

Pissarro megnézte a rajzot, bólogatva forgatta, kartávolságba tartotta, úgy tanulmányozta, hatalmas viharfelhő szakállát simogatva, mintha Jehova volna, aki egy eltávolított oldalborda kreatív lehetőségeit mérlegeli.

– Ezek a kutyák nem verekszenek, Patkányfogó.

– Dehogynem. Mint a képeken, amiket a Louvre-ban láttunk. Szabadfogású birkózás, apa így nevezte.

– Á, hogynem! – mondta Pissarro, mintha most értené meg. – Igen, szabadfogású kutyabirkózás. Remek! Gondolom, Madame Lessard-nak még nem mutattad meg a birkózó kutyáidat.

– Nem, Monsieur, anya nem értékeli a művészetet.

– Akkor ragaszkodom hozzá, hogy add nekem, a gyűjteményembe.

Lucien úgy érezte, menten szétveti a büszkeség. – Komolyan szeretné, Monsieur?

– Egy Cézanne mellé fogom akasztani. Azt hiszem, ő kedveli a birkózó kutyákat.

– És elmondja Minette-nek, hogy én rajzoltam?

– Természetesen.

Lucien elkezdte kitépni a rajzot, de aztán megtorpant és felnézett. Sötét szeme gyakran túl szélesnek tűnt az arcához, mint egy éhes kismacskáé, és most könnyekkel határos értetlenség ült benne. – De nem szeretném, hogy a maga Lucienjének rosszulessen, amikor meglátja az én birkózó kutyáimat a házukban.

Pissarro nevetett. – A barátodnak megvan a maga vázlatfüzete, Patkányfogó. Miatta ne aggódj.

Lucien elmosolyodott, kitépte a lapot, és a festőnek adta. Az óvatosan félbe hajtotta, majd kabátja zsebébe dugta.

A tömeg mormolni kezdett, és udvarias helyezkedés kezdődött az ajtó irányába. Mère Lessard felhúzta a redőnyt, megfordította a táblát, és kinyitotta az ajtót. Vidám *bonjour* kiáltott a vevőknek, és széles mozdulattal tessékelt be őket, valamint olyan mosollyal, amilyent a forradalom előtti teáscsészékre festett Marie-Antoinette arcán látni: bájtol és meleg lehetőségektől szikrázót.

– Maman a családnak tartogatja a csúnyábbik oldalát – mondogatta Père Lessard –, a világ felé csupa napfény és pillangórebegés.

Az asszony ekkor csapta kupán az ifjú Lucient egy bagettel. A ropogós, mégis puha héj meggörbült a fején, de el nem tört, bizonyítva, hogy a kemence pontosan megfelelő hőmérsékletűre melegedett a sütés alatt, hogy éppen elegendő volt a nedvesség, vagyis az ősi Lessard-teszt igazolta, hogy a bagett tökéletesen sikerült. Lucien azt hitte, így csinálja minden francia *boulangé*; fiatalemberé érik, mire valaki felvilágosítja, hogy más pékeknek nincs tesztfűjük, akit minden reggel jól fejbe kólintanak egy kenyérrel.

Madame Lessard felmutatta a tökéletes bagettet a népnek. – *Voilà* – mondta, s ezzel elindította az aznapi üzletmenetet.

– Kihúzhatom én a jegyet, maman? Kihúzhatom? – ugrált egy helyben Lucien. Morzsák hullottak a hajából a pultnál négyes sorban álló vevők előtt, akik nemigen értették a lelkesedését.

– Én már kihúztam, Patkányfogó – mondta legidősebb nővére, a tizenhat éves Régine, aki a pult mögött állt anyjukkal. Régine apja sötét haját és szemét örökölte, magasabb volt a szüleinél is. Père Lessard azt mondta, egy nap remek felesége lesz valakinek, ha meg nem, elküldi Quebecbe, ahol ő lesz a legszebb favágó és rézbőrű harcos. – Negyvenkettő – emelte magasba a nyerő tombolajegyet a lány. – Kié a negyvenkettes?

Senkié nem volt a negyvenkettes, aznap reggel a pékségben senki nem vett tombolajegyet. Egy óra múlva a tombolajegyet felszögezték a falra Pissarro festménye alá, ami egy kisméretű Auvers-sur-Oise-tájkép volt, egy dombról néz-

ve vörös cseréptetők látszottak, és lent a folyó. Pissarro a pékség előtt egy kis kávézóasztalnál ült Père Lessard-ral. Lucien mellettük toporgott, hóna alatt a tankönyvei.

– Még elajándékozni sem tudjuk – mondta csüggedten Pissarro.

– Ostobaság. A nyertes még nem jelentkezett, ennyi – vigasztalta Père Lessard.
– És nem is baj. Megmarad a tíz frank, amit a jegyekért kaptunk, a remek kép meg a pékségben fog lógni, ahol az emberek csodálhatják.

– De, papa... – kezdte Lucien, aki éppen a számolási hibára akarta felhívni a figyelmet, de apja gyorsan egy vajas zsemlet tömött a szájába. – Mmmppppf – fejezte be morzszápor közepette. Egy jegy csak négy sou-ba került, egy frank pedig húsz sou, és tegnap csak hetvennyolc jegyet adtak el... az nincs még négy frank sem! Lucien ezt mondta volna, ha apja nem fogja be a száját *un petit pain*nal, miközben az asztalon egy tízfrankost tol oda Pissarrónak.

A tér túloldalán egy számár ordított. A hangra felkapták a fejüket, és egy görnyedt, apró, barna embert láttak bő öltönyben kocogni az utcán, amint a szamarat vezette. Ám figyelmüket szinte azonnal elrabolta a tíz lépéssel az emberke előtt haladó lány. Lucien álla szabályosan leesett, szájából pedig kipottyant a félig megrágott zsemledarab. Két galamb kurrogott a szerencséje láttán, és sebesen elindult az égi ajándék felé.

– Nem késtem el, ugye? – szólta oda a lány felmutatva a tombolajegyét.

Nem lehetett több tizenöt-tizenhat évesnél. Finom teremtés volt; buggyas ujjú fehér ruhát viselt, amelynek elején és kézelőjén nagy ultramarinkék bokkréták díszeltek. Szeme színe illett a bokkrétákéhoz, sőt túlságosan kék is volt. Még a festő, a színek teoretikusa és diákja is kénytelen volt rézsút nézni rá, hogy ne kalandozzanak el a gondolatai.

Père Lessard felállt és mosolyogva fogadta a lányt. – Épp időben érkezett, Mademoiselle – hajolt meg kissé. – Szabad?

Elvette a jegyet és megnézte a számot. – Ön nyert! Gratulálok! És milyen szerencse, hogy maga a nagy ember is itt van. Mademoiselle...

– Margot – mutatkozott be a lány.

– Mademoiselle Margot, hadd mutassam be a nagy festőt, Monsieur Camille Pissarrót.

Pissarro felállt és meghajolt. – El vagyok bűvölve.

Lucien, aki tényleg el volt bűvölve – úgy gondolta, ennél szebbet még sohasem látott –, csak bámulta a lányt, és arra gondolt, hogy Minette, amellet, hogy kitanulja majd a rosszindulatot, egy nap talán kék bokrétás ruhát is felvesz, és talán a hangja is olyan zenedoboz-dallamos lesz, mint Margot-é, és a szeme nevetéstől szikrázik, és ha ez így lesz, akkor ő leülteti a díványra és addig nézi pislogás nélkül, amíg könnyezni nem kezd. Nem tudta, hogy különös, ha egy lány látványa könnyfakasztó szeretetre indít egy másik lány iránt, hiszen Minette volt az első szerelme, de kétség sem férhetett hozzá, hogy Mademoiselle Margot olyannyira kitarta a szívét Minette iránt, hogy azt hitte, kiugrik a mellkasából örömeiben.

– Fáradjon be, Mademoiselle – invitálta Pére Lessard a lányt, és egyik kezét ügyesen Lucien álla alá csúsztatva becsukta fia száját. – Nézze meg a képet.

– Ó, már láttam – nevetett Margot. – És arra gondoltam, a kép helyett nem kaphatnék-e inkább egy kakaós csigát.

Pissarro mosolya úgy lehervadt, mintha arcon találta volna egy Kongó sötét mélyéről érkezett pigmeus művészetkritikus bénító nyila. Lerogyott, akárha kiszaladt volna belőle minden csepp erő.

– Csak ugratom – érintette meg Pissarro karját Margot kokettálva. – Megtiszteltetés, hogy enyém lehet az egyik képe, Monsieur Pissarro.

A lány követte Pére Lessard-t a boltba. Az elképedt Pissarro és a megdöbbsent Lucien kint maradtak.

– Hé, festő – hallottak egy rekedt hangot. – Kell festék? A legfinomabb kézzel örölt pigmenteket árulom. – A görnyedt kisember és a szamár az asztalukhoz értek.

Pissarro felnézett. Az emberke egy bádognubust lengetett a levegőben, amelynek a tetejét levette.

– A legfinomabb ultramarinkék – ajánlgatta a Színember. – Valódi szín. Igaz szín. Van cinóber, buzérvörös és olasz földfesték. Nem az a silány porosz szar. – A kisember a galambok felé köpött, hogy kimutassa megvetését a poroszok, a mesterségesen kevert festékek és általában a galambok iránt.

– Én Père Tanguytól veszem a festéket – felelte Pissarro. – Ő ismeri a palettákat. Amúgy sincs pénzem.

– Monsieur – biccentett Lucien a tízfrankos felé, amit Pissarro még a kezében szorongatott.

– Próbálja ki az ultramarint. – A Színember rácsavarta a kupakot a tubusra, és letette az asztalra. – Ha tetszik, kifizeti, ha nem, semmi gond.

Pissarro felvette a tubust, lecsavarta a kupakot, és éppen megszagolta, amikor Margot kilépett a pékségből. A kis vásznat nagy körben táncoltatta maga előtt, szoknyája mozgás közben örvénylett körülötte. – Csodálatos, Monsieur Pissarro, imádom a képet. – A melléhez szorította a vásznat, lehajolt, és megpusztilta Pissarro kopasz fejének búbját.

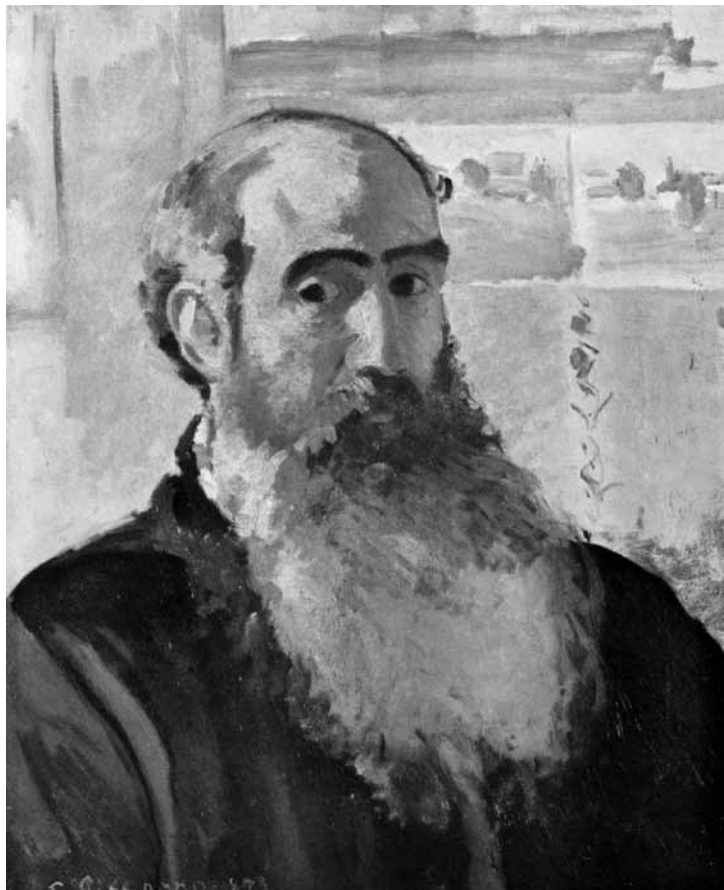
Lucien úgy érezte, szíve a lány hangjának dallamára ugrál, és kiszaladt a száján: – Szeretne látni egy képet birkózó kutyákról?

Margot most Lucien felé fordult, és a képet még mindig melléhez szorítva megsimogatta a fiú arcát és a szemébe nézett. – Odanézzenek. Ezek a szemek olyan sötétek, olyan titokzatosak! Jaj, Monsieur Pissarro, portrét kellene festenie erről a lurkóról és a sötét szeméről.

– Igen – mondta Pissarro, aki most ébredt rá, hogy egy festékestubust fog a kezében, és hogy a görnyedt kisember meg a számára eltűntek.

Lucien nem emlékezett, hogy elmentek. Arra sem emlékezett, hogy a lány elköszönt, vagy hogy ő iskolába járt, vagy hogy leckét vett Monsieur Renoirtól. Nem emlékezett semmire egy évig, és amikor emlékezett, egy évvel idősebb volt, Monsieur Pissarro megfestette a portróját, és Minette-et, ifjú élete szerelmét elvitte a ház.

Ez a kis bűvölet volt Lucien találkozása a kékkel.

„Ezek a kutyák nem verekszenek, Patkányfogó.”
Önarckép – Camille Pissarro, 1873